

La responsabilitat dels educadors esportius

Elisabet Raméntol i Puiggali

Hola, bona tarda a tothom.

La meua xerrada no serà tan emocionant com aquesta xerrada del Kevin, això per descomptat. Però de totes maneres, molt agraïda d'estar aquí i de poder participar també en aquestes jornades i aportar, dins de les meves característiques, del que jo pugui ensenyar-vos, tot el que jo sé dins del món de tot el que pugui tenir implicació en el sector dels esportistes.

Quan baixava cap a aquí m'he trobat una companya de feina i m'ha dit: "On vas?" "Vaig a les jornades de la cultura de l'esport que estan fent aquí a La Llacuna. I t'ho creus que vaig a fer una exposició sobre la responsabilitat civil?" Em diu, "quin rotllo." Doncs sí. Espero que no sigui un *rotllo* per a vosaltres i que puguem aprendre alguna cosa.

Jo tampoc tinc Power Point. I això és per veure si puc tenir una mica més de temps. Com us deia abans, parlaré de la responsabilitat civil dels educadors.

Tots els educadors esportius, en exercir la seva tasca, tenen molta responsabilitat, és una responsabilitat personal, però també la responsabilitat envers a tercers, davant de les seves actuacions.

És important al moment que ells exerceixin la seva professió que no només pensin en la seva activitat que estan desenvolupant sinó que també pensin que no és només la seva actuació que està en joc, sinó que també tenen sota la seva cobertura molta responsabilitat, ja no només perquè moltes vegades treballen amb nens, que evidentment la responsabilitat és molt més accentuada, sinó també en el moment que treballes amb adults, perquè ells són davant de tot professionals i per tant tenen un coneixement que els exigeix una responsabilitat d'aquella persona que no en té.

Us parlaré aquí, per centrar-nos en la qüestió, de dues coses que jo crec que són importants.

Primer, dels diferents tipus de responsabilitats que ens trobem. Ja veureu que hi ha moltes responsabilitats, però les que ens interessin, les que realment interessin, són dues, que després explicaré. I després dels fonaments d'aquesta responsabilitat. En què ens basem per poder exigir aquesta responsabilitat i en quin moment aquesta responsabilitat i en quin moment o de quina manera podem dir que una persona ha estat o no responsable i per tant exigir-li, sancionar-la, etc.

Començaré primer per parlar dels diferents escenaris de responsabilitat.

Quan parlem de responsabilitat en general podem dir que és aquella sensació que un té a partir del moment que és subjecte actiu de dret i que ha de reconèixer i acceptar tot el que ell fa, tots els seus actes propis conscients i conseqüències que se'n deriven.

Això és molt general. D'aquesta generalitat es deriven diferents tipus de responsabilitats.

Tenim, per exemple, la responsabilitat administrativa, que és aquella que es troba en el moment en què hi ha una relació entre l'administració i l'administrat i que potser és important si, per exemple, un educador esportiu és al mateix temps empresari, té un negoci i per tant té una relació o vinculació més directa amb l'administració.

L'educador esportiu, estrictament parlant, no la té, aquesta responsabilitat administrativa.

També després tenim la responsabilitat penal i la responsabilitat civil, que aquestes sí que són molt importants i que sí que s'han de tenir en compte per qualsevol raó, tant en el món de l'esport com en general.

Un mestre, un ensenyant, un pare o mare de família ha de tenir en compte aquest tipus de responsabilitat.

Les que tenen més incidència llavors són la responsabilitat penal i la responsabilitat civil. Què és la responsabilitat penal? És aquella responsabilitat en què l'educador esportiu queda afectat pels efectes legals derivats de la comissió dolosa, és a dir amb mala intenció, amb ganes de fer mal, o de la comissió culpable, és a dir per imprudència d'un delictes o d'una contravenció penal.

El delictes o la contravenció penal és aquella condició recollida i prohibida expressament pel Codi penal vigent.

Per tant, tota actuació que no quedi recollida en el Codi penal no és una actuació delictiva i per tant no comporta una responsabilitat penal.

Aquella, per tant, que sí que està recollida en el Codi penal està considerada un delictes o una contravenció penal i pot tenir conseqüències penals.

Per què és tan important aquesta responsabilitat penal? Per una raó molt senzilla, perquè les conseqüències de la seva existència són greus.

Són greus, per què? Quina és la sanció que pot exigir la responsabilitat penal? La pena de presó. Penes de presó, multa i/o inhabilitació de l'exercici de la professió per ofici.

Després explicaré cadascuna d'elles.

Els educadors esportius es troben normalment davant de comissions culposes, és a dir davant de comissions fetes per imprudència, per negligència, per manca d'aquella vigilància que es requereix.

Delictes que podem trobar en un moment donat o en què pot estar inculpat un educador: tenim, per exemple, anant del més greu al més lleu, l'homicidi per imprudència, que està tipificat, és a dir recollit en l'article 104 del Codi penal, que per exemple diu que si la imprudència és greu la pena pot ser de 3 mesos fins a 3 anys de presó o una multa de fins a 60.000 euros. Aquí tenim la sort que hi ha una alternativa, o bé es pot anar a la presó o bé és multa, que no és un i l'altre, i llavors és una mica menys greu.

Si la imprudència és lleu, la pena pot ser d'arrest o una multa de fins a 600 euros. Si a més hi tenim imprudència professional, que seria el cas dels educadors esportius hi pot haver-hi una inhabilitació per a l'exercici de la professió de fins a 6 anys. Això és molt. Així és greu.

És a dir, a la vista de tot això, cal tenir en compte que, si efectivament per una imprudència greu s'arriba a l'homicidi per imprudència, de la mort d'una persona, aquell educador professional i esportiu ja quedarà prou trinxat per aquest fet.

Que a més a més hagi de donar explicació a la societat a través d'aquest tipus de sancions, doncs Déu n'hi do.

Val la pena ser conscients que la responsabilitat és important.

A part de l'homicidi també es poden produir lesions. No només, per sort, les imprudències es paguen amb la mort, sinó que a vegades es paguen amb lesions. I aquí passa el mateix.

Hi ha la imprudència greu però a més a més amb doble vessant. Ens podem trobar davant la imprudència greu i una lesió greu, i davant la imprudència greu i una lesió lleu. Si estem parlant d'imprudència greu i d'una lesió greu ens poden demanar una pena de fins a un 1 any de presó i una multa fins a 45.000 euros i una inhabilitació; si hi ha responsabilitat professional, fins a 5 anys.

Si és la lesió menys greu, si és lleu, seria una pena d'arrest o multa fins a 18.000 euros i una inhabilitació de fins a 3 anys.

Si la imprudència és lleu estariem parlant només d'una multa de fins a 3.000 euros i en aquest cas no hi hauria inhabilitació.

Això vol dir que hem de ser conscients de tot el que fem i del que abastem.

Quan fem nosaltres una activitat, quina és la responsabilitat que tenim i com l'hem d'assumir?

La persona que ha comès la imprudència tindrà l'obligació de reparar-la. I reparar-la és pagar-li allò que li ha produït. La valoració del dany que ha patit, del dolor que ha patit.

Si hi ha hagut despeses mèdiques, si ha hagut de fer recuperació. Tot això ho haurà d'assumir.

En què es basa aquesta responsabilitat? Què hem de tenir en compte per dir "jo sóc responsable?" Com hem de ser responsables? Es basa en la *culpa in vigilando*. Vol dir que sempre que estem en un club, sigui de nens o d'adolescents o d'adults, hem d'estar vigilants. Hem d'estar vigilants d'allò que fem. Perquè pot ser que les conseqüències siguin per una falta de vigilància. O per una vigilància defectuosa.

Hi ha diversos tipus de vigilància: ordinària, que és la del bon pare de família, que seria una vigilància ordinària i general. És un terme que utilitza el Codi civil català i el Codi civil espanyol.

I és un terme moltes vegades indeterminat. Què vol dir *la responsabilitat de bon pare de família*? No està delimitada. Quins són els criteris? No hi són. Per què està pensat així? Està pensat així perquè així pot anar evolucionant al mateix ritme que evoluciona la societat. Si determinessin molt la responsabilitat del bon pare de família arribaria el moment en què no s'adaptaria a l'evolució de la societat.

Tots som conscients que ara un bon pare ha de vigilar més els seus fills que no fa vint anys. Perquè hi ha molts més perills, hi ha més cotxes, internet, Facebook..., i per tant la vigilància és més de la que hi havia abans. Aquesta seria la vigilància ordinària. Aquesta és la vigilància mínima que s'exigeix a qualsevol tipus d'educador esportiu. A més hi ha d'haver una vigilància més estricta i més específica, en funció d'uns criteris. Quins són aquests criteris?

El criteri de l'edat: és evident que com més petits els nens siguin, més vigilància han de tenir. Perquè ja sabeu tots que els nens, com més petits, més idees de *bomber* tenen.

Del tipus d'activitats: també és evident que no és el mateix fer una activitat de bàsquet que natació. En la natació hi ha un risc afegit. Si un no té la vigilància que li pertoca, en un parell de minuts es pot ofegar un menor.

Encara, a més a més, hi ha el tema de l'espai: no és el mateix fer una activitat dins de l'aula o dins d'un espai tancat o una activitat en plena natura, una activitat d'esquí, de muntanya. Cal anar-hi. La muntanya és perillosa i s'ha d'anar en compte amb els elements. És evident que l'educador esportiu ha de tenir controlats aquests elements dintre la mesura que els pot tenir controlats.

I un altre dels criteris és la condició especial de l'alumne: tots sabem, els que hem estat controladors, que hi ha nens que tenen característiques especials. Hi ha nens que són més violents, que són més despistats, hi ha nens que tenen més idees de

bomber que d'altres. S'ha de tenir la capacitat de veure aquestes especificitats i emmarcar-les perquè no se'ns puguin escapar de les mans. També hi ha nens que tenen discapacitats mentals o físiques que, efectivament, obliguen a tenir una cura més especial.

Com es determina aquesta culpabilitat?

Evidentment s'ha de diferenciar dues coses molt importants.

Una cosa és la falta de vigilància: el típic cas dels alumnes que estan esperant el professor o el monitor d'esquí perquè el monitor ha anat al lavabo, o el que sigui. Cosa que no s'hauria de fer mai, perquè és evident que si no hi és, no es pot vigilar. Hi ha d'haver una qüestió de presència constant de l'educador. L'educador no pot deixar mai els alumnes. Si se n'ha d'anar perquè té una urgència ha de buscar un substitut. I ha de buscar un substitut responsable.

Però és clar no tot és, de moment per sort, culpa de l'educador.

Si no hi ha elements que ens diuen precursors podem estar parlant d'un accident. S'exigeix responsabilitat quan hi ha hagut elements precursors que han avisat que allà hi havia un perill.

Imagineu-vos dos nens que estan jugant amb els bastons d'esquí i l'educador no intervé. Al final el bastó acaba clavat en una cuixa. Ara bé, si resulta que el nen es gira i clava un cop de bastó sense indicis és un accident.

La diferència entre l'accident i la responsabilitat és que no hi ha hagut indicis que puguin avisar. A partir que hi ha indicis s'ha d'actuar.

Heu de pensar que la responsabilitat hi pot ser per acció, per no haver actuat correctament, com per omissió, per no haver actuat.

I l'última és que hi ha d'haver-hi una relació de causalitat és a dir d'efecte / causa entre el dany causat i el fet que s'ha produït. Si no hi ha relació de causa / efecte entre el dany i el fet, no hi ha responsabilitat.

La responsabilitat moltes vegades no és d'un sol, sinó que pot ser compartida.

Sempre que parlo amb els alumnes de l'Efpem em diuen: "Oh, és que llavors no podem fer res". No, tampoc no és això. Per exemple, el cas dels telecadires: tots sabem que els nens que no tenen una alçada d'1,20 m no poden anar sols. Tots no poden pujar amb l'educador. S'han de repartir els nens amb gent que els vulgui i en vulgui ser responsable. El que no pots fer és obligar, empènyer la gent. Si aquest senyor prou feina té amb ell mateix, com pot fer cas del nen del costat? L'educador ha de ser responsable. L'educador ha de tenir el criteri si aquell senyor es pot fer càrrec del nen o no.

Ara, si aquell nen cau del telecadira, la família anirà contra tothom. Anirà contra el monitor, anirà contra el senyor... Llavors serà a la justícia qui haurà de dirimir de qui és la responsabilitat, i si és compartida, en quina proporció correspon a cadascú.

Tot això ho explico molt als joves, perquè suposo que és la joventut que no veu perills.

Perquè, cada dia que vas a pistes, cada dia que vas a la piscina, cada dia que vas a la platja, veus imprudències, d'educadors, de pares.

És veritat que no som perfectes, però sempre que puguem preveure-ho val la pena preveure-ho i tenir la cosa controlada. Si no es té controlat, que no es faci.

Per fer una activitat amb garanties, s'ha de tenir controlat el tema de la ràtio de nens i adults, el tema de la meteorologia si vas a la muntanya, el tema dels telecadres, les normes de seguretat que cal respectar. Tot això s'ha de tenir controlat perquè amb independència que això estigui controlat, encara poden sortir més coses.

Però si això està controlat no se'ns pot exigir responsabilitats.

Espero no haver-vos espantat gaire...

Elisabet Raméntol i Puiggali,
advocada i llicenciada en educació física, professora a l'Efpm
i membre de la junta de la Federació Andorrana d'Esquí